GuyAI
מבית GOOL בגרויות

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: חורף תשפ"ה, 2025
מספר השאלון: 8282
קובץ: תשובות סופיות

ספרות עברית וכללית

שאלון 8282 (אקסטרניים)

הוראות לנבחן

מדינת ישראל
משרד החינוך
סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: חורף תשפ"ה, 2025
מספר השאלון: 8282
ספרות עברית וכללית
הוראות
א. משך הבחינה: שעה וחצי.
ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.
פרק ראשון: שירה (שירים מן המחצית השנייה של המאה ה־20 בנושא "החברה הישראלית – בין שבר לאיחוי")
פרק שני: דרמה (מחזה מודרני)
פרק שלישי: ספר קריאה
הפרק הראשון במבחן (שירה) הוא חובה (60 נקודות).
מן הפרקים השני והשלישי יש לבחור בפרק אחד ולענות על השאלות לפי ההוראות בו (40 נקודות).
ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימת היצירות.
ד. הוראות מיוחדות:
(1) יש לרשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרתם להשיב עליה.
(2) אין להדגים באמצעות אותה יצירה בתשובות שונות.
(3) יש לשים לב לכתב, לכתיב, לפיסוק ולכללי הדקדוק.
(4) לנבחנים אינטרניים: חובה לצרף למחברת הבחינה את רשימת היצירות שנלמדו.
לנבחנים אקסטרניים ונבחני משנה: תימסר רשימת יצירות.
יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.
השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.
בהצלחה!

בהצלחה!

תשובות סופיות

פרק ראשון – שירה

שאלה 1

- חמלה: הדוברת מתארת את עליזה מקרוב ובפרטי פרטים, כמעט מתוך עיניה: המאמץ הקטן להיראות יפה ("הִיא שָׂמָה עַל זֶה שִׂכְבָה עָבָה שֶׁל "מֵיק אַפ"", שורה 10), הקפדה על חובות ועל סדר, הצדקת התפרצויותיה ("אֲבָל בְּצֶדֶק", שורה 15), והפרט הביוגרפי הכואב: "אִמָּא שֶׁלָּהּ מֵתָה מֵהֶתְקֵף לֵב כְּשֶׁהָיְתָה קְטַנָּה" (שורה 21). אין לעג לעליזה עצמה; הלשון הפשוטה והדיבור המשולב (כמעט בקולה) מקרבים אותה לקורא.
- ביקורת חברתית: הכותרת "חתך אורך" מעמידה את השיר כמחקר סוציולוגי קר על "מקרה" אחד שמייצג קבוצה. עליזה "שְׁחוֹרָה", מן הקטמונים, נמצאת "בְּמָקוֹם שֶׁנּוֹעַד לַאֲנָשִׁים אֲחֵרִים" (שורה 3); ה"התקדמות" של אחיה היא בתוך "מַחְלֶקֶת הַמֶּשֶׁק שֶׁל הָאוּנִיבֶרְסִיטָה" (שורה 25), כלומר בשולי מוסד ההשכלה; עולמה מוגבל לקביעות, לפנסיה, לגובלנים, ל"שם נקי" ולחתונה (שורות 31–49).
- האירוניה מכוונת אל החברה ולא אל עליזה: הסיום "יוֹם יָבוֹא וְהַמַּזָּל שֶׁלָּהּ יָבוֹא גַּם כֵּן" (שורה 46) מראה שעתידה תלוי במזל ובבחור, ואת הערכתה תקבל רק כ"אמא" (שורה 49). החמלה והביקורת משלימות זו את זו: הדוברת מזדהה עם האישה וכועסת על המציאות שצמצמה את חייה.

שאלה 2

- סלימה (האם): ההגירה היא בעבורה אובדן וסבל. היא "הוֹמַעַת שָׁם עֲדַיִן" (בית 1) בצריף הפח שבמעברה; חייה נקטעו עוד לפני ההגירה: "נִסְפֶּית אֶל יָמִים נֶקְשִׁים", "נִצָּן מִתְהַפֵּךְ לְאִשָּׁה בְּעוּלַת אִישׁ, יַלְדָּה יְתוֹמָה מֵאָב / וְאֵין לָהּ חוֹבֵק" (בית 5). שמחתה חרבה ("עֵינֵי חֲרֻבוֹת שִׂמְחָתֵךְ"), והגעגוע לארץ המוצא נשאר בתוכה: "עוֹד בָּךְ דְּקָלִים וַעֲסִיס הַתָּמָר" (בית 6). והרגש בעיניה "סָתוּם", שתוק (בית 6).
- הבת: חוויה כפולה. יש בה כאב (הלילה במעברה "כְּמוֹ צֵל כָּבֵד", "מְמֻסְמֶרֶת נַפְשִׁי", בית 1; "קַקְטוּסִים מְעַקְּצִים", בית 2), אבל גם התאהבות בנוף החדש: "הוֹ רֵיחַ נַרְקִיסִים מְשַׁכֵּר", ריצה אל בְּצַת נחל קישון, "בֹּקֶר שֶׁכֻּלּוֹ שֵׁכָר" (בית 3), ו"הָיִיתִי עֲשׂוּיָה מֶשִׁי טָהוֹר" (בית 4). היא "אָכַלְתִּי מִפְּרִי דַּעַת הַצַּבָּר": נעשתה חלק מן המקום, במחיר כאב.
- ההבדלים: האם הגיעה כאישה שעברה כבר את חייה, ונשארה קשורה לעבר; הבת הגיעה כילדה, וגופה ונפשה נפתחו לנוף. לכן הבת רואה את האם "מֻרְחוֹק" ומקבלת עליה את תפקיד השומרת: "נִצַּבְתִּי לָךְ מֻרְחוֹק עַל שְׂפַת הַיְאוֹר" (בית 5, רמיזה למרים שעמדה מרחוק על משה), "מְאַסֶּפֶת אוֹתָךְ אֶל תּוֹכִי". התפקידים מתהפכים: הבת אוספת את אמה.

שאלה 3

- "קִטְעֵי שִׂיחָה אַחַר חֲצוֹת": שיחות לילה מקוטעות, אולי של ההורים על העבר ועל ארץ המוצא, שהילד שומע בחלקים. ההגירה היא חוויה של שברים ולא של סיפור שלם.
- "הֶשֵּׂג וּנְסִיגָה": התקדמות ונסיגה לסירוגין. חיי המהגר אינם קו ישר של קליטה; כל הישג מלווה בנסיגה.
- "לַיְלָה מַזְכִּיר וְיוֹם מַשְׁכִּיחַ": ניגוד ותקבולת. ביום, בעבודה ובחיים החדשים, שוכחים; בלילה העבר חוזר. התנועה לא נגמרת.
- התחביר: משפטים קצרים בלי פועל, רשימה של מילים, משקף נפש מפורקת וחוויה שאי אפשר לספר ברצף.
- בשיר כולו: הפזמון החוזר "וַהֲגִירַת הוֹרַי לֹא נִרְגָּעָה בִּי" (שורות 1, 4, 18–19); הדם ש"מַמְשִׁיךְ עֲדַיִן לְשַׁקְשֵׁק" אחרי שהכלי הונח (שורות 2–3); תנועה בין זיכרון לשכחה ("הָאֲדָמָה שׁוֹכַחַת", שורה 6); חיים בין ניגודים ("צָעִיר מִדַּי... זָקֵן מִדַּי", שורה 15; "אַרְכֵיאוֹלוֹגְיָה שֶׁל עָתִיד", שורה 17); והבתים "דּוֹמִים לָאֲנִיּוֹת תָּמִיד" (שורה 21). רק המוות יסיים את ההגירה (שורה 24).

שאלה 4

- מה הביא את הסבתא: היא שמעה את ציוץ הציפורים בשקמה ופירשה אותו "לְפִי תֻּמָּהּ" כ"סִימְפּוֹנְיוֹת מֻפְלָאוֹת / לִכְבוֹד הַשַּׁחַר הַבּוֹקֵעַ מֵחָדָשׁ, / אוּלַי אֲפִלּוּ לִכְבוֹדָהּ" (שורות 9–11). היא ראתה מקום "בְּתוּלִי", ריק ומחכה (שורה 3), וחשבה שהטבע מקבל את פניה.
- עמדת המשורר: אירונית וביקורתית. הוא חושף שהציפורים צייצו בעצם את "צִיּוּצֵי הַמִּלְחָמָה הַנּוֹרָאָה מִכֹּל — / הַמִּלְחָמָה עַל שֶׁטַח הַמִּחְיָה" (שורות 6–7). הסבתא, "עַלְמָה תַּמָּה" (שורה 8), לא ראתה שהמקום הוא מקום של מאבק על קרקע. "בַּפְּרִי הַלֹּא מוּגָן" (שורה 5) מרמז על חולשה ועל מי שנפגע במאבק.
- הסיום "וְאֶת הַשְּׁאָר אַתָּה יוֹדֵעַ, בְּוַדַּאי" (שורה 13) אומר בלי לומר: הנכד יודע מה בא אחר כך, המלחמות על המקום. לכן הבחירה שנעשתה מתוך תום מתגלה כבחירה שהיו לה מחירים.
- אפשר גם: לצד הביקורת יש בשיר חיבה לסבתא ולמקום הקדום (השקמה, החול), כך שהעמדה אינה לעג אלא ביקורת אוהבת על אשליה.

שאלה 5

- דוגמה 1, "לֹא עוֹד זָר בְּעִירִי" (בית 1): הדובר מכריז על שייכות ("עִירִי"), אבל השלילה "לֹא עוֹד" מזכירה שהיה זר. ההשתלבות הייתה תהליך. "כִּי לִוִּיתִי אֶת צְמִיחַת הַבָּתִּים הָאֵלֶּה / עֵד הָיִיתִי לְמְתִיחַת כְּבִישִׁים חֲדָשִׁים": הוא מבסס את שייכותו על כך שליווה את העיר וראה אותה נבנית, אבל הוא "עֵד" ומלווה מן הצד, לא מי שבנה אותה ולא מי שנולד בה.
- דוגמה 2, "כִּי נִגְמַלְתִּי בְּמֶשֶׁךְ הַזְּמַן מֵעֲבָרִי" (בית 2): המטפורה של גמילה מציגה את העבר כהרגל שקשה להיפרד ממנו; הפרידה ממנו כואבת ואיטית. "וְקִיּוּמִי פֹּה שׁוּב אֵינֶנּוּ מֻתְנֶה" מלמד שבעבר הקיום שלו כאן היה מותנה.
- דוגמה 3, "אֲנִי מְדַבֵּר בַּשָּׂפָה הַזֹּאת כְּאִלּוּ נוֹלַדְתִּי בָּהּ" (בית 3): "כְּאִלּוּ" חושף שזו אינה שפת אמו. גם "וְדוֹחִים אֶת הֶבֶל הַסַּכָּנָה" ו"סוֹפוֹ לְהִתְפַּיֵּס" מראים השלמה שבאה ממאבק, לא משמחה פשוטה.
- המורכבות: הטון בטוח ומשכנע ("תִּרְאֶה אוֹתִי" פעמיים), אבל הצורך לשכנע, ההסתייגויות ("יְדִידִים מְעַט", "אָז לֹא נוֹרָא") והכותרת "נעילה" (סוף, סגירה) מראים שההשתלבות הושגה במחיר ושיש בה גם ויתור.

שאלה 6

- "תיקון": המילה הזאת אומרת שמשהו נחשב פגום וצריך לתקן אותו. המושא הוא "הריחות", כלומר החושים והטעמים של בית הילדות: "טַעַם עָרָק וְרֵיחַ זְעַפְרָן צוֹרֵב", קפה מרקו בלוד (בית 1). החברה החדשה מנסה לחנך מחדש את חושיו.
- התיקון מתבצע בלמידה: "אֲנִי לוֹמֵד" (פעמיים, בית 1), "מְלַמְּדוֹת אוֹתִי" (פעמיים, בית 2), אל ריחות וטעמים חדשים: "גְּלִידָה מִבְּדֹלַח", "נָשִׁים בְּטַעַם תּוּת־שָׂדֶה", "לְהָרִיחַ כְּרִיכוֹת שֶׁל שֶׁקְסְפִּיר" (בית 2). זה ריח של חפצים ושל תרבות "גבוהה", לא ריח חי.
- הכותרת אירונית: "תיקון" הוא גם מושג של תפילה ושל תיקון רוחני, והשימוש בו לריחות מבליט עד כמה השינוי נוגע בדברים העמוקים ביותר. התוצאה אינה ריפוי אלא קרע: "מָה אַתֶּם רוֹצִים מִמֶּנִּי" (פתיחה מתגוננת), "צוֹרֵב" בהווה, והמילה הבודדה "חֲבֵרִים." בבית האחרון.
- כך הכותרת מכוונת את הקורא לשאלה העיקרית של השיר: מי קבע שריחות הבית פגומים, ומה המחיר של ה"תיקון".

פרק שני – דרמה (40 נקודות)

שאלה 7

- במחזה "מי מפחד מווירג'יניה וולף" מאת אדוארד אלבי מערכות היחסים בין גברים לנשים הן זוגיות של מאבק, השפלה ותלות.
- ג'ורג' ומרתה: מרתה מבזה את ג'ורג' לעיני האורחים, בין השאר על כך שלא הצליח בקריירה באוניברסיטה שבראשה עומד אביה; ג'ורג' משיב במשחקים אכזריים משלו. ובכל זאת הם קשורים זה לזה, ויש להם סוד משותף: הבן שהמציאו.
- ניק והאני: זוג צעיר שנראה מתוקן, אבל במהלך הלילה מתברר שגם נישואיהם נשענים על הסתרה: הם נישאו בעקבות היריון שהתברר כלא אמיתי, ולכסף של אביה של האני היה תפקיד. ניק מוכן להתקרב למרתה כדי להתקדם.
- היחסים בין הזוגות: מרתה מתקרבת לניק כדי לפגוע בג'ורג'; ג'ורג' חושף את סודות האורחים. כל זוג משקף את הזוג השני, הצעיר כגרסה מוקדמת של המבוגר.
- התרומה למשמעות: הזוגיות היא זירה שבה נחשפים השקרים והאשליות; בסוף הלילה, כשג'ורג' "הורג" את הבן המדומה, ג'ורג' ומרתה נשארים לבד, בלי אשליה, בפחד אבל גם באפשרות של כנות.

שאלה 8

- המחזה "חשיבותה של רצינות" מאת אוסקר ויילד.
- הסיבוך: ג'ק מנהל חיים כפולים, "ג'ק" בכפר ו"ארנסט" בעיר; אלג'רנון מתחזה ל"ארנסט" כדי להכיר את ססילי; גוונדולן וססילי אוהבות דווקא את השם ארנסט; ליידי ברקנל אוסרת על ג'ק לשאת את גוונדולן, כי נמצא כתינוק בתיק יד בתחנת רכבת ואין לו מוצא ידוע.
- הסיום: מתגלה שמיס פריזם, המורה של ססילי, היא שהניחה פעם את התינוק בתיק היד בטעות. ג'ק הוא בן אחותה של ליידי ברקנל, אחיו הבכור של אלג'רנון, וכשבודקים את שם אביו מתברר ששמו המקורי הוא ארנסט. כל הזוגות מתאחדים.
- התרומה למשמעות: ההתרה מושלמת מדי, מקרית ומלאכותית, וזו פרודיה על הסיום המוסכם של מחזות הזמן. היא חושפת שחברה שמקדשת מוצא, שם וחזות מסתפקת בצירוף מקרים כדי לסלוח על הכול; והשקר ("ארנסט") מתגלה כאמת. כך נשען המשחק בכותרת: "רצינות" (earnest) מול השם ארנסט.

פרק שלישי – ספר קריאה (40 נקודות)

שאלה 9

- הספר "המקרה המוזר של הכלב בשעת לילה" מאת מארק האדון.
- היסוד הבלשי: כריסטופר בון, נער בן 15 בעל דרך חשיבה מיוחדת, מוצא בלילה את וולינגטון, הכלב של השכנה גברת שירס, מת, דקור בקלשון גינה. הוא מחליט לגלות מי הרג את הכלב, ובעידוד המורה שיבון כותב על כך ספר, כמו סיפורי שרלוק הולמס שהוא אוהב.
- הפענוח מוביל לסוד גדול יותר: בקופסה בחדר של אביו הוא מוצא מכתבים מאמו, שלדברי האב מתה; מתברר שהיא חיה בלונדון. אחר כך האב מודה שהוא הרג את הכלב.
- מה לומדים על הדמויות: על כריסטופר: חשיבה הגיונית, יושר מוחלט (אינו משקר), קושי להבין אנשים ורגשות, ואומץ (הוא נוסע לבד ללונדון). על האב: אהבה ומסירות, אבל גם שקר מתמשך וכעס שיוצא משליטה. על האם: אהבה לצד חולשה ובריחה.
- החידה הבלשית מתגלה כחידה על המשפחה: הבלש פותר תעלומה ומגלה את האמת על הוריו ועל עצמו.

שאלה 10

- הספר "מישהו לרוץ איתו" מאת דויד גרוסמן; הדמות: תמר, נערה בת 16 מירושלים.
- ההתנהגות: כשאחיה שי, נגן מוכשר, נעלם ומתמכר לסמים, תמר עוזבת בסתר את ביתה, משנה את מראה ויוצאת לשיר ברחובות. היא מגיעה אל המקום שבו מנצלים אמני רחוב צעירים, כדי להגיע אל שי, מוציאה אותו משם ומלווה אותו בגמילה הקשה במקום מסתור.
- עולם הערכים: אחריות ונאמנות למשפחה, אומץ ועצמאות, מחויבות לכישרון שלה (השירה), וקשר אמיתי עם אנשים (החברות עם הנזירה תיאודורה).
- ההזדהות: היא עושה את מה שהמבוגרים לא עשו; היא אינה מחכה שמישהו יציל; היא מפחדת ופועלת למרות הפחד; ויש בה גם בדידות, שגורמת לקורא להבין אותה ולא רק להעריץ אותה.

כל הבגרויות בספרות עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/literature